

УДК 332.122

Добрик Л.О.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів та економічної безпеки,
Дніпропетровський національний університет
залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна

СТРУКТУРНІ СКЛАДОВІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

Обґрунтовано відмінні особливості ресурсного потенціалу регіону, надано змістовну характеристику ресурсного потенціалу регіону. Досліджено структурні складові соціально-економічного потенціалу регіону. Запропоновано авторський погляд на структуру соціально-економічного потенціалу регіону, яка буде відповідати потребам регіону як окремої підсистеми держави в інституціональній системі національної економіки. Розроблено схему формування структурних складових потенціалу регіону держави в інституціональній системі національної економіки, яка є основою для подальшої деталізації та формування інституційних, економічних та управлінських засад відтворення ресурсного потенціалу.

Ключові слова: ресурсний потенціал, регіон, держава, соціально-економічний потенціал регіону, структурні складові потенціалу регіону, інституціональна система.

СТРУКТУРНЫЕ СОСТАВЛЯЮЩИЕ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА РЕГИОНА

Добрик Л.О.

Обоснованы особенности ресурсного потенциала региона, предоставлено содержательную характеристику ресурсного потенциала региона. Исследованы структурные составляющие социально-экономического потенциала региона. Предложен авторский взгляд на структуру социально-экономического потенциала региона, которая будет отвечать потребностям региона как отдельной подсистемы государства в институциональной системе национальной экономики. Разработана схема формирования структурных составляющих потенциала региона государства в институциональной системе национальной экономики, которая является основой для дальнейшей детализации и формирования институциональных, экономических и управленческих основ воспроизводства ресурсного потенциала.

Ключевые слова: ресурсный потенциал, регион, государство, социально-экономический потенциал региона, структурные составляющие потенциала региона, институциональная система.

STRUCTURAL COMPOSITION OF THE SOCIO-ECONOMIC POTENTIAL OF THE REGION

Dobryk Liliia

The purpose of the article was to study the scientific thought about the structural components of the potential of the region, to develop their own view of the structure of the socio-economic potential of the region, which will have to meet the needs of the region as a separate subsystem of the state in the institutional system of the national economy. The resource potential is basic in the total volume of the region's socio-economic potential, since its quality and quantitative characteristics determine the ability of the region to form competitive advantages, which will build the level of competitiveness of an individual region and the state in general. In this regard, various features of the resource potential of the region were substantiated. An informative description of the resource potential of the region as an economic category is presented. The distinctive features of the resource potential of the region are grounded, which allows for a more detailed understanding of its significance in social production. The structural components of the socio-economic potential of the region are investigated. An author's view on the structure of the socio-economic potential of the region is proposed, which meets the needs of the region as a separate subsystem of the state in the institutional system of the national economy. A scheme has been developed for the formation of the structural component of the public sector in the institutional system of the national economy. This scheme forms the basis for the development and formation of institutional, economic and managerial principles for the development of resource cooperation in the region. The described components of the socio-economic potential of the region are the resource base of material and intangible origin, with the participation of which the realization of a set of potentials takes place that will meet the needs of the region and contribute to its development, which in turn will lead to attracting sufficient investment to the region.

Keywords: resource potential, region, nation, socio-economic potential of the region, structural components of the region's potential, institutional system.

Постановка проблеми. Україна має значний соціально-економічний потенціал та може вважатися самодостатньою, якщо не приймати до уваги сьогод-

нішні кризові явища в економічному, соціальному та політичному середовищі. Однак, зміни, які відбуваються у суспільстві під впливом інтеграційних про-

цесів, формують нові сучасні погляди на структурні особливості ресурсного потенціалу регіону. Тому дослідження питань щодо наукового обґрунтування змістовної характеристики структурних складових соціально-економічного потенціалу регіону є своєчасними і актуальними.

Аналіз останніх досліджень. Серед відомих вчених, які займаються питаннями вивчення особливостей функціонування та розвитку регіонів, формування та розвитку їхнього потенціалу, слід зазначити таких як: А. Бабашкіна, П. Бубенко, З. Варналій, Н. Верхоглядова, В. Воротін, К. Давискіба, Б. Данилишин, Ю. Дорошенко, Я. Жаліла, О. Жулавський, В. Керецман, І. Кизим, А. Кубах, О. Крайник, Ф. Кожурин, М. Комаров, О. Кушнір, І. Лотоцький, С. Максименко, М. Мироненко, М. Миско, Н. Некрасов, О. Олійник, Ю. Орловська, С. Романюк, С. Стексова, А. Тищенко, С. Тульчинська, І. Федоренко, Р. Хоменець, В. Шилов, В. Школа, Е. Щепанський, І. Яцишината ін. Проте серед вчених немає узгодженості щодо структурних складових соціально-економічного потенціалу регіону з врахуванням сучасних процесів та перспектив розвитку держави.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження наукової думки щодо структурних складових потенціалу регіону та розробка власного погляду на структуру соціально-економічного потенціалу регіону, яка буде відповідати потребам регіону як окремої підсистеми держави в інституційній системі національної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Соціально-економічний потенціал регіону, як велика відокремлена підсистема держави в інституційній системі національної економіки формується в залежності від забезпечення власними регіональними ресурсами. Сукупність ресурсів певної кількості і якості, які необхідні для розширеного відтворення соціально-економічної системи, і які через свою абсолютну або відносну обмеженість задають межі поточного й майбутнього розвитку визначають як ресурсний потенціал регіону [1]. Ресурсний потенціал є базовим в загальному обсягу соціально-економічного потенціалу регіону, так як від його якісних та кількісних характеристик залежить здатність регіону до формування конкурентних переваг, заякимибудебудуватисярівеньконкурентоспроможності окремого регіону та держави взагалі.

Ресурсний потенціалу регіону має свої відмінні особливості, що дозволяє більш детально розуміти його значення у суспільному виробництві, які характеризуються як: 1) сукупна величина реалізованих та нереалізованих можливостей використання ресурсів в процесі задоволення суспільних потреб [2]; 2) сукупність накопичених ресурсів господарської системи, що характеризують її можливості щодо здійснення цілеспрямованої діяльності [3, с. 83-86]; 3) альтернативність ресурсів та можливість взаємозамінності ресурсів, що використовуються в суспільному виробництві [4, с. 19]; 4) взаємопов'язана сукупність матеріально-речових, енергетичних, інформаційних засобів, а також самих працівників, які використовують (або можуть використувати) їх у процесі виробництва матеріальних благ і послуг [5].

Отже, ресурсний потенціал регіону як економічна категорія представляє собою сукупну величину реалізо-

ваних та нереалізованих можливостей з використання комплексу ресурсів матеріального та нематеріального походження, а також ті, які визначаються як альтернативні, що будуть сприяти проведенню цілеспрямованої та перспективної діяльності суб'єктів господарювання регіону з метою набуття ними економічних вигод під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів. Ефективне використання сукупності ресурсів окремого регіону дозволить забезпечувати розвиток соціально-економічних зв'язків як на території регіону так і за його межами, що буде проявлятися у показниках зростаючої доходності (прибутковості) суб'єктів господарювання регіону та рівні життя населення регіону, відповідний стандартам розвинених країн світу.

Розглянемо структурні складові соціально-економічного потенціалу регіону та сформуємо власну структуру, яка буде відповідати потребам регіону як окремої підсистеми держави в інституційній системі національної економіки. Дослідження цього питання доводять, що на даний час не існує єдиного підходу до визначення структури соціально-економічного потенціалу регіону. Вчені по різному формують його складові, зокрема:

- технологічний потенціал, інформаційний, природний, науковий, трудовий, організаційно-економічних відносин, техніко-економічних відносин, техніко-економічних відносин, відносин економічної власності, технічний, господарського механізму, технологічний [6];

- еколого-економічний (або природно-ресурсний потенціал), виробничо-технологічний, трудовий потенціал, науково-дослідницький, внутрішньо економічний потенціал, зовнішньоекономічний, інформаційний, потенціал соціального споживання, виробничий та інноваційний потенціал [7];

- інвестиційний потенціал, інноваційний потенціал, природно-ресурсний потенціал, трудовий [8];

- трудовий потенціал, виробничий, інвестиційний потенціал, природно-ресурсний, інституціональний потенціал [9, с. 149];

- природно-ресурсний потенціал, виробничий потенціал, трудовий потенціал, науковий, інвестиційний, зовнішньоекономічний потенціал, потенціал управління [10];

- виробничий потенціал, природно-ресурсний, людський потенціал, фінансовий потенціал, інформаційний, інституційний [11].

Проаналізувавши підходи різних авторів до формування складових соціально-економічного потенціалу регіону було запропоновано авторський погляд на його структуру за складовими: 1) загальна складова ресурсного потенціалу (виробничий, фінансовий, трудовий, інформаційний, природно-ресурсний); 2) специфічна складова ресурсного потенціалу (адміністративний, підприємницький, управлінський); 3) сукупність потенціалів (інвестиційний, інноваційний, транспортний, соціального споживання, зовнішньоекономічний).

На рисунку 1 представлено схему формування структурних складових потенціал регіону держави в інституційній системі національної економіки, яка є основою для подальшої деталізації та формування інституційних, економічних та управлінських засад відтворення ресурсного потенціалу.

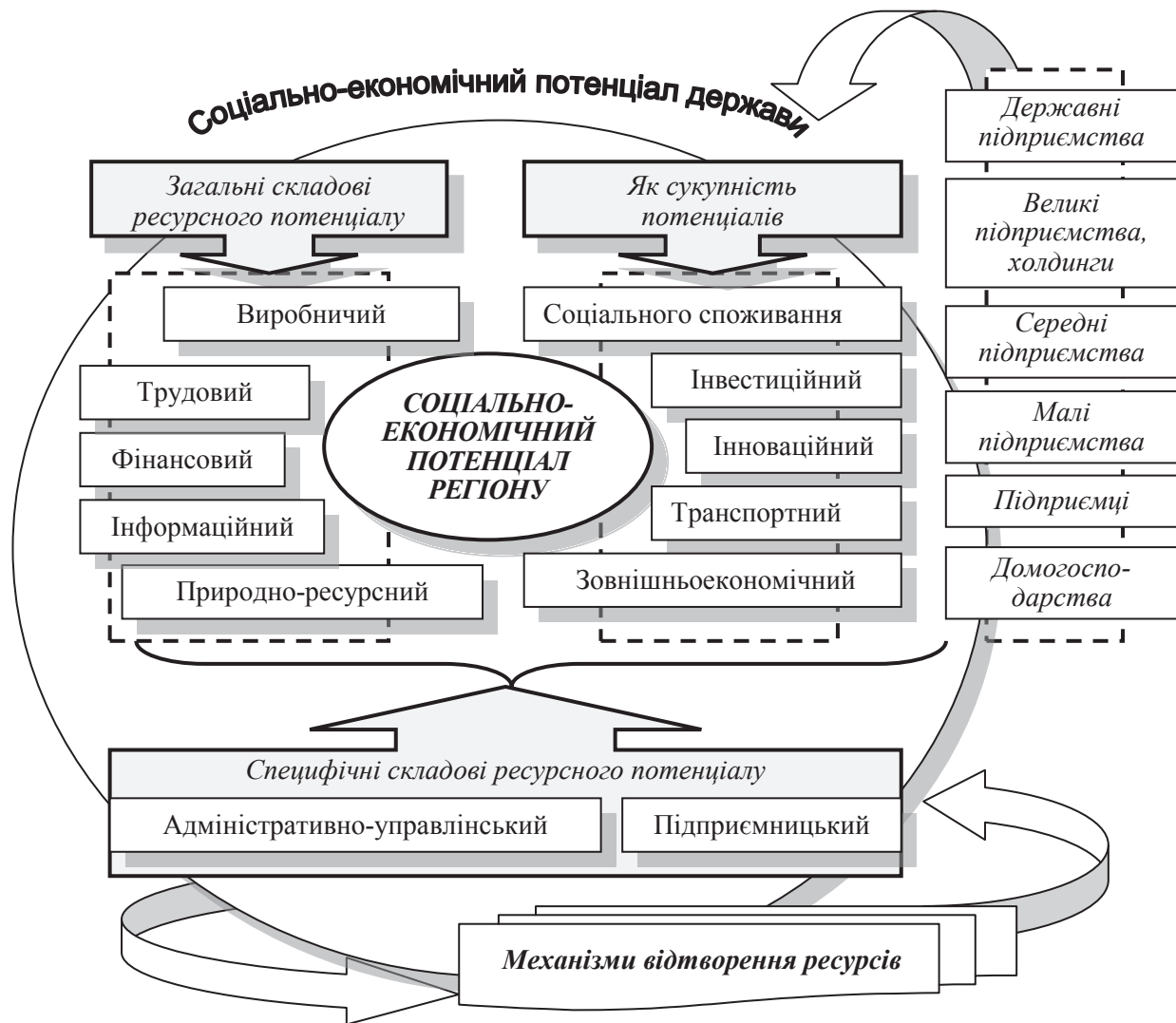

Рис. 1. Структурні складові соціально-економічного потенціалу регіону держави в інституційній системі національної економіки

Джерело: авторська розробка

В основі схеми, по-перше, лежать структурні елементи соціально-економічного потенціалу окремого регіону держави, які сформовано за загальними та специфічними регіональними ресурсними потребами та доповнені сукупністю стратегічних можливостей. По-друге, представлено перелік суб'єктів господарювання, які приймають активну участь у процесі використання регіональних ресурсів. По-третє, передбачене налагодження безперервного функціонування та розвитку окремого регіону через механізми відтворення його ресурсів, які необхідно застосовувати на всіх рівнях управління в інституційній системі національної економіки. Така удосконалена структура має динамічний характер та ілюструє питання взаємовідносин між її складовими та напрями відтворення потенціалу кожного окремого регіону. Зазначені складові соціально-економічного потенціалу регіону (загальні та специфічні) є ресурсним базисом матеріального та нематеріального походження, за участю яких відбувається реалізація сукупності потенціалів, що будуть задовольняти потреби регіону та сприяти регіональному розвитку за напрямками зростання науково-

дослідних робіт, інноваційних проектів та логістики відповідно до умов залучення достатньої кількості інвестицій у ході налагодження співпраці з вітчизняними та зарубіжними інвесторами за програмами державно-приватного партнерства.

Висновки з проведеного дослідження. Доведено, що ресурсний потенціал є базовим в загальному обсягу соціально-економічного потенціалу регіону, так як від його якісних та кількісних характеристик залежить здатність регіону до формування конкурентних переваг, за якими буде будуватися рівень конкурентоспроможності окремого регіону та держави взагалі.

Шляхом дослідження теоретичних основ ресурсного потенціалу обґрунтовано відмінні особливості ресурсного потенціалу регіону, що дозволяє більш детально розуміти його значення у суспільному виробництві.

Надано змістовну характеристику ресурсного потенціалу регіону як економічної категорії, а саме – як сукупну величину реалізованих та нереалізованих можливостей використання комплексу ресурсів матеріального та нематеріального походження, а також ті, які визначаються як альтернативні, що будуть спри-

яти проведенню цілеспрямованої та перспективної діяльності суб'єктів господарювання регіону з метою набуття ними економічних вигод під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів.

Проаналізувавши підходи різних авторів до формування складових соціально-економічного потенціалу регіону запропоновано авторський погляд на структуру

соціально-економічного потенціалу окремого регіону. Така удосконалена структура соціально-економічного потенціалу регіону держави в інституційній системі національної економіки має динамічний характер та ілюструє питання змісту, взаємовідносин між складовими та яким чином можна здійснити відтворення потенціалу кожного окремого регіону.

1. Ульяновченко О.В. *Формування та використання ресурсного потенціалу в аграрному секторі* : монографія. Харків : ХНАУ ім. В.В. Докучаєва, 2006. 357 с.
2. Миско К.М. *Ресурсный потенциал региона (теоретические и методологические аспекты исследования)*. Москва : Наука, 1991. 94 с.
3. Стеклова С.Ю. *Методология определения ресурсного потенциала строительного предприятия. Менеджмент в России и зарубежом*. 2007. № 4. С. 83–86.
4. *Економічний потенціал Хмельницької області: формування та використання* : монографія / За ред. проф. І.В. Яцишини. Кам'янець-Подільський : «Медобори-2006», 2016. 350 с.
5. Бабашкина А.М. *Ресурсный потенциал экономического роста* / А.М. Бабашкина, М.А. Комаров, Н.П. Фигурнова, Е.В. Красникова. Москва : Путь России : Экон. лит., 2002. 567 с.
6. Федоренко І.А. *Нормативно-правові засади регулювання розвитку економічного потенціалу в Україні. Економічні науки. Серія: Регіональна економіка*. 2008. № 5(17), Ч. 4. URL: http://www.nbuv.gov.ua/Portal/Soc_Gum/En/RE/2008_5_4/zbirnik_RE_4_118.pdf
7. Школа В.Ю. *Економічний потенціал регіону та його складові. Економічні проблеми сталого розвитку: матеріали доповідей Міжнародної практичної конференції ту економіки та менеджменту СумДУ*. 2012. Т. 3. С. 165–166.
8. Давискіба К.В. *Економічний потенціал регіону та його ефективне використання в умовах ринкової трансформації: автореф. дис. ... к. е. н. : спец. 08.10.01*. Харків, 2005. 20 с.
9. Дорошенко Ю.А., Жулавський А.Ю. *Состав и структура экономического потенциала. Экономический потенциал административных и производственных систем* : монография / под. общ. ред. про.. О.В. Балацкого. Сумы: ИТД «Университетская книга», 2006. С. 135–148.
10. Мироненко М.Ю. *Організаційні аспекти управління економічним потенціалом регіону. Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2011. № 2. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=247>.
11. *Регіони України: проблеми та пріоритети соціально економічного розвитку: монографія* / За ред. З.С. Варналія. Київ : Знання України, 2005. 498 с.

E-mail: liliadobrik@gmail.com